

nica. Pavao će ovu tajnu dalje razviti i produbiti. Od sada se ova zaručička tajna Krista i njegove Crkve mora živjeti u braku i u celibatu. I brak i celibat imaju otkupiteljski smisao samo ako žive »zaručičku tajnu« Krista.

U zaključku pisac naglašuje da ženišbeno iskustvo nije jedina slika koja nam pomaže da osvijetlimo nedokučivo bogatstvo odnosa Krista i otkupljenog čovječanstva, ali je najpodesnija i najznačajnija. U svjetlu novozavjetne tajne Krista i njegove Crkve otkriva nam se dubina objave »u početku«: »Na svoju sliku stvori Bog čovjeka, muško i žensko stvori ih« i »bit će dvoje jedno tijelo«. U ovoj objavi već je najavljeno eshatološko vrijeme zaruka Krista i otkupljenog čovječanstva. U Kristu će se ostvariti u punini »dvoje jedno tijelo«, Kristovo mistično tijelo. I još dublje, tajna ljubavi i obitelji nalazi svoj konačni pratip i zadnji izvor u Bogu Trojednom koji je ljubav, istinska zajednica ljubavi, plodne ljubavi.

Djelo posjeduje trajnu vrijednost. Jasno je izrečena biblijska misao. Lako se čita. I uvijek je korisna knjiga svakome koji želi bolje upoznati što nam Bog u Pismu govori o ljudskoj seksualnosti, ljubavi i braku.

C. Tomić

E. SCHILLEBEECKX, Le mariage. Réalité terrestre et mystère de salut, sv. I, izd. Cerf, Paris 1966.

Uvaženi teolog naglašuje u uvodu kako se iza drugog rata razvija plodna, iako često žučljiva rasprava o braku i obitelji. Svećenik-teolog nije danas na ovom području osamljen kao u prošlim vremenima. Uz njega daju odgovore i sociolog, liječnik, psiholog, filozof... Značajno je, kaže pisac, da se u današnjem vijeku, koji se smatra biblijskim, tako malo zanimanja i pažnje pokazuje za Božju riječ i da se ona prihvati u vjeri i ostvari u bračnom životu. Današnji se čovjek zadovoljava egzistencijalnom spoznajom. Ipak, bez Božjeg svjetla ostaje mu ova stvarnost zatvorena, zagonetna, često be-

smislena. Zadatak što ga današnje vrijeme postavlja pred svećenika veoma je odgovoran. Radi se o jednom važnom životnom području. Svećenik ne vrši »slobodnu profesiju«, nego je službenik Crkve, u službi evanđelja. Da može svoju službu savjesno ispuniti i spasiteljski zahvatiti u ovo tako važno područje, mora biti otvoren Božjoj riječi, poslušati je u vjeri i učiniti je aktualnom unutar današnje antropološke stvarnosti, da njegov odgovor bude siguran, autentičan i proročki suvremen.

Pisac smatra da je današnji trenutak »milosni trenutak« za produbljenje braka i obitelji. Društvo nema tako jak utjecaj na obitelj kao nekada. Ono samo donekle kontrolira brak kao društvenu zajednicu. U tehnološkom i urbaniziranom svijetu obitelj u svojoj temeljnoj datosti prepuštena je sama sebi. Kultura, politika, ekonomija, društvo — sve se to odvija mimo nje. Obitelj je danas raskinula sponu patrijarhalnog i autoritativnog života. Postaje više »demokratska« zajednica, zajednica »drugarstva«, zajednica ljubavi. I upravo jer je obitelj danas lišena svih povijesnih, društvenih, ekonomskih i drugih uvjetovanosti, mora tražiti svoj smisao u samoj sebi. Što je smisao i svrha, temelj i bit obiteljske zajednice? O ljubavi i braku govori nam biologija, psihologija, fenomenologija, filozofija. Najdublji smisao o ljubavi i braku nalazimo u objavi. I bez te objave nikad ne bismo shvatili najdublji smisao ljubavi i braka.

U prvom svesku pisac ispituje što kaže Pismo o ljubavi i braku i kako Božji narod proživljuje ženišbenu stvarnost u starozavjetnoj jahvističkoj objavi i u punoj novozavjetnoj objavi Kristove tajne. Zatim ispituje pokušaje Crkve da Božju objavu o braku i obitelji učini prisutnom i aktualnom u raznim povijesnim razdobljima do sadašnjih vremena.

Drugi svezak pisac posvećuje intersubjektivnim odnosima i instituciji braka, bračnoj ljubavi i seksualnosti, i važnijim pitanjima današnje problematike.

U prvom dijelu prvog sveska iznosi objavu Starog zavjeta. Veoma je važna objava SZ-a s obzirom na brak i obitelj. Prva dva poglavlja Postan-

ka otkrivaju nam da je spolnost i brak zemaljska stvarnost, da pripada ovom svijetu, da je ljudska stvarnost. Ipak je velika i sveta jer je dar Božje ljubavi. Velik je to dar ali ga je grijeh narušio. Dijalog povjerenja i sinovski odnos između Boga i čovjeka raskinuo je grijeh i to se osjeća i u bračnom i obiteljskom životu. Čovjek zatvoren u sebi, zaražen egoizmom, osjetio je svu bijedu, nemoć i golotinju. Spasenje može doći samo odozgo. Bog obećaje otkupljenje i spasenje. Brak i obitelj ulaze u spasiteljski Božji nam.

U proročkoj viziji ženidba postaje slika savezničke Božje ljubavi prema svome narodu. Ljudska stvarnost postaje sredstvo koje nam otkriva stvarnost spasenja. Ženidba ulazi u područje spasenja, postaje sakrament — znak spasenja. Ova proročka teologija spasenja, koju otvara Hošea i nastavlja Jeremija, Ezekiel i Deuteriozaija, baca novo, neočekivano svjetlo i na ženidbenu stvarnost i temelj je i teologije ženidbe. Zemaljska stvarnost, ženidba, vezana je uz Savez, uz obećanja, uz mesijanizam i tako je svaka ženidba u biti već kršćanska, jer je usmjerena na Krista, da naznači tajnu Krista; ona je anonimno kršćanska zbog svoga usmjerenja, svjesnog ili nesvjesnog, ili negativno kršćanska ukoliko svjesno odbija ovo otvaranje prema Kristu, prema njegovoj tajni.

Drugo poglavlje posvećeno je bračnom moralu u Starom zavjetu. Stvaranje i Savez uvjetuju starozavjetni moral. Mojsijev zakon tolerira i uzakonjuje rastavu i poligamiju. Ali vjera u stvaranje i proročka nauka pomalo transformiraju mentalitet shvaćanja braka i obitelji. Ideal braka kakav je Bog htio u početku i kako ga proroci najavljuju u mesijansko vrijeme sve više dolazi do svijesti što se više bliže mesijanski dani.

U trećem poglavlju autor sumarno donosi ženidbenu liturgiju u Starom zavjetu.

Drugi dio donosi punu objavu o ženidbi u Novom zavjetu. Krist je punina objave. Misterij Kristov, djelo otkupljenja u središtu je novozavjetne objave. Optimizam stvaranja potisnut je objavom Kristove tajne. Krist stvara sve novo.

Dolazak Kristov stavlja ženidbu na mjesto koje joj pripada. Objava Jahvina je desakralizirala ženidbu i stavila je u zemaljski red stvaranja prije nego što ju je učinila simbolom Saveza. I Krist potvrđuje ustanovu ženidbe, njenu zemaljsku stvarnost i najavljuje da ona pripada »ovom svijetu koji prolazi«. Ali ova zemaljska stvarnost postaje sada sakrament-znak, milosni znak, »velika tajna« u Kristu i Crkvi. Zaruke između Krista i otkupljenog čovječanstva započele su i imat će svoj završetak u »svadbi Jaganjca« u nebeskom Jeruzalemu. I kršćanska ženidba postaje milosni znak, trajno posadašnjenje Kristove zaručnice ljubavi prema njegovoj Crkvi. Posvećeno djevičanstvo tajnu zaručnice Kristove ljubavi neposredno ponazočuje. Djevičanstvo i celibat prihvaćen »radi Kraljevstva Božjega« postaje proročka afirmacija, anticipacija uskrsnuća, znak pripadnosti, posvemašnje predanje Kraljevstvu Božjem, Evanđelju, Kristu. Odsada treba živjeti tajnu Kristovu u braku i u celibatu. Pisac dvaput navodi riječ Maksa Thuriana, brata iz Taizéa: »Kad je prezren poziv na celibat, prezren je i poziv na ženidbu.«

U drugom dijelu razvija autor moral novozavjetne objave o braku i obitelji, zaustavljajući se opširno na nerazrješivosti braka i na Pavlovim izričajima: »Čovjek glave žene«, »Žena neka štiti u Crkvi« i na pokrivanju glave kod žena. Pisac zaključuje da u tim izričajima nije izražena biblijska objava, nego se samo otkriva povijesna i kulturna uvjetovanost.

U trećem dijelu iznosi pisac razne ženidbene probleme koji su iskršli tijekom povijesti Crkve i rješenja koja su dana u svjetlu Objave. Tu doznajemo kako je ova zemaljska stvarnost, koja se u početku slavi u obiteljskom i građanskom ozračju, postajala postepeno crkvena svečanost. I sklopiti brak »u Gospodinu« označuje sklopiti ga »pred Crkvom«. Važno je poglavlje o svijesti sakramentalnosti ženidbe. Crkva dolazi do pune svijesti o sakramentalnosti ženidbe u razdoblju od 10. do 12. st. I ta svijest nije plod skolastičkih zaključivanja i teoloških razglabanja, nego teološka refleksija

Crkve na ženidbenu liturgiju i dublje shvaćanje istine Pisma o braku. Pisac dodiruje mnoge juridičke, moralne, pastoralne, teološke probleme kroz dugu povijest, zaustavljajući se na Tridentskoj formulaciji ženidbe i modernoj sekularizaciji i civilnim ženidbama.

Pisac u zamašnom volumenu nije obuhvatio sve aspekte braka i obitelji. Sam se ograđuje da je obradio samo važnije momente poruke Pisma i Tradicije. Temeljni zaključak u knjizi jest da je ženidba stvarnost koja pripada redu svijeta, ljudska stvarnost, i da je kao takva, u onome što nije bitno za ženidbu, podložna razvoju koji je uvjetovan društvenim i povijesnim okolnostima. I ova zemaljska stvarnost sa svojim ljudskim dimenzijama uzeta je u spaseenje, postala je sakrament među krštenima, postala je sakrament u strogom smislu riječi.

Knjiga se nameće svakome koji se bavi problematikom braka i ženidbe.

C. Tomić

J. JENKO SDB, *Marija i suvremeni svijet*, priredio N. Vuglec, Zagreb 1971.

U godini međunarodnog mariološkog i marijanskog slavlja u Hrvatskoj ova knjižica želi podržavati oduševljenje i pouzdanje u Bogorodicu. U kaosu »današnjih lutanja i krize vjere« želi pružiti pravu orijentaciju. U trideset i jednom predavanju, usklađenom za Marijin mjesec, pisac nam govori o Marijinim krepostima, o njenom značenju za današnju obitelj koja je sa svih strana ugrožena, o važnosti marijanske pobožnosti za ekumensko gibanje i susret s pravoslavicima, protestantima i muslimanima. Predavanja vrve dragim, zanimljivim, pobudnim sličicama iz života koje smo već mnogo puta čuli, ali uvijek ih pučka pobožnost rado sluša. Čujemo glasove papa, posebno Pavla VI, učitelja Crkve i mistika, kao i znamenitih političara, učenjaka, književnika, umjetnika. Ovaj živi govor u prisposobama osebužno djeluje na Božji narod koji je naviknut na ovakav način iznošenja otajstava Marijinih. Na mnoge će ipak ovakav način iznošenja građe djelovati do-

sadno, odviše romantično, neuvjerljivo, posebno danas kad se traži više biblijska, povijesno-spasiteljska riječ, »živa i djelotvorna Božja riječ«, »oštrija od svakog dvosjeklog mača« koja »prodire do rastavljanja duše i duha, zglobova i moždine, i može suditi nakane i misli srca« (Heb 4, 12). Današnjem čovjeku prihvatljivija je biblijska neposredna riječ, prevedena, posadašnjena i osvijetljena primjerima, nego mozaik priča, sličica, neobičnih susreta koji »škakljaju uši«, ali su malo povezani s Marijinim otajstvima. Potrebno je ispravno osvijetliti ulogu i povlastice Bl. Djevice, koje uvijek imaju za svrhu Krista, vrelo sve istine, svetosti i pobožnosti (GS 67), naviještati »moć i dolazak našega Gospodina Isusa Krista«, što razvija i hrani u nama istinsku i životnu pobožnost prema Mariji.

C. T.

S. M. BENITA PRKACIN, *Krunica umom i srcem*, Zagreb 1971.

Susret s Marijom i otajstvima njezina života, susret osobni u duhovnom ozračju u Duhu Svetom u kojem se Marija i mi sjedinjujemo i jesmo, uvijek je potreban svim vremenima, posebno našima, da bolje i dublje shvatimo Kristovu i našu tajnu života i postojanja. Žena, redovnica, pokušala je da nam pruži kratka razmatranja kao uvod u moljenje krunice kako bi nam ova molitva zaista postala susret s Marijom i s njenim otajstvima, da molimo krunicu i umom i srcem. Osjećamo u ovim razmatranjima dah osjetljivosti, nježnosti, sućuti, karakteristične za žensko biće otvoreno prema nutrini. Stoga će knjižica dobro doći onima koji žele produbiti otajstva krunice. Ipak, osjeća se mali nedostatak povijesne biblijske pozadine koja bi nam učinila otajstva življima, a posebno nedostaje životno, egzistencijalno proživljavanje pojedinih otajstava. Otajstva krunice moramo »posadašnjiti« moramo promatrati otajstva Marijina i Isusova u našem svagdanjem, često tako sivom i beznačajnom životu. Moramo s Marijom i s Kristom boraviti u našim